

Miljørapport Udtagning af landbrugsjorder

Oktober 2025

Indhold

Kort beskrivelse af tilskudsordningen	4
Ændringer i forhold til den eksisterende udtagningsordning.....	5
Ikke-teknisk resume	6
Introduktion	6
Ordningen om udtagning af landbrugsarealer	6
Afgrænsning	7
Resultater	7
Overvågning.....	8
Lovgrundlag og proces for miljøvurdering.....	8
Tilgang og metode i miljørapporten.....	9
Geografisk afgrænsning	9
Afgrænsning af miljørapport.....	9
Vurderingskriterier.....	10
Nuværende natur- og miljøtilstand samt nul-alternativ (miljøstatus)	11
Biologisk mangfoldighed, flora og fauna.....	12
Befolkning og sundhed.....	12
Jordbund.....	13
Jordarealer.....	13
Vand.....	14
Luft og klimatiske faktorer	14
Landskab.....	15
o-alternativet.....	15
Vurdering – miljømålsætninger	15
Miljøvurdering	18
Vurdering af de enkelte miljøfaktorer.....	18
Biologisk mangfoldighed, flora og fauna	18
Befolkningen og menneskers sundhed	19
Jordbund.....	20
Jordarealer.....	20
Vand.....	21
Luft og klimatiske faktorer	21
Landskab	22

Kumulative effekter	22
o-alternativet.....	22
Samlet konklusion	23
Overvågning.....	23

Denne miljørapport er udarbejdet af Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø i samarbejde med Naturstyrelsen.

Ministeriet for Grøn Trepert

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø

Lerchesgade 35

5000 Odense C

Telefon: 33 95 80 00

E-mail: vandprojekter@sgav.dk

www.vandprojekter.dk

Kort beskrivelse af tilskudsordningen

Der etableres en ny og styrket udtagningsordning til erstatning for den eksisterende udtagningsordning (klima-lavbundsordningen). Den nye ordning har til formål at reducere landbrugets drivhusgasudledning og dermed bidrage til den danske målsætning fastsat i § 1 i den danske klimalov¹ om at reducere udledningen af drivhusgasser med 70 procent i 2030 i forhold til niveauet i 1990, samt understøtte kvælstof- og fosforindsatsen og målopfyldelse af vandrammedirektivet i form af et vandmiljø i god økologisk tilstand.

Det er forventningen, at ordningen vil medføre en permanent ekstensivering af 58.700 hektar landbrugs- og naturarealer. Det forventes endvidere, at der genskabes naturlig hydrologi på hovedparten af dette areal, og at mindst halvdelen af arealet vil være kulstofrige jorder. Det forventes, at 52.000 hektar ud af de 58.700 hektar vil have en gennemsnitlig CO₂-reduktion på 15 ton CO₂ per hektar/år (svarende til ca. 0,78 mio. ton CO₂). Det forventes endvidere, at de resterende 6.700 hektar vil have en gennemsnitlig reduktion af udledningen af kvælstof på 90 kg per hektar (svarende til ca. 603 tons kvælstof).

Den nye udtagningsordning hører under Ministeriet for Grøn Trepert og vil – som den eksisterende ordning – blive administreret i to styrelser under ministeriet:

- En tilskudsordning i Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø vedrørende udtagning af landbrugsarealer med baggrund i udkast til bekendtgørelse om tilskud til udtagning af arealer til etablering af klima-lavbund- og kvælstofvådområdeprojekter (SGAVs tilskudsordning).
- Tilførsel af anlægsmidler til Naturstyrelsen med henblik på at etablere og finansiere større individuelle projekter til udtagning af landbrugsarealer med baggrund i Udkast til bekendtgørelse om Naturstyrelsens tilskud til udtagning af arealer til etablering af klima-lavbund-, kvælstofvådområde- og fosforvådområdeprojekter (herefter kaldet Naturstyrelsens projektindsats).

Udtagningsordningen er samlet set tildelt en pulje på 7,8 mia. kr. i perioden 2025-2030.

Hovedparten af arealerne i et projekt forventes at være landbrugsarealer. Naturarealer, der ligger i vandaflødningsmæssig / hydrologisk sammenhæng med landbrugsarealerne kan også indgå.

Projekternes primære mål er at reducere udledningen af drivhusgasser og/eller en reduktion af udledningen af kvælstof til vandmiljøet. Effekten opnås ved at genskabe jordens naturlige hydrologi i videst muligt omfang gennem aktiv vådgøring, hvorved der skabes vådområder.

Der er tale om en frivillig ordning, hvor der kan ydes støtte til både offentlige og private lodsejere. Offentlige lodsejere omfatter kommuner, folkekirker og statsfængsler.

Det er et krav for at opnå støtte efter ordningen, at projektet i sin helhed medfører en reduktion af udledningen af drivhusgasser og/eller en reduktion af udledningen af kvælstof eller fosfor. Projekter, hvis hovedformål er at reducere fosforudledningen, finansieres under Naturstyrelsens projektindsats.

¹Lovbekendtgørelse nr. 2580 af 13. december 2021: <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2021/2580>

Projektarealer pålægges varige tinglyste restriktioner, som medfører, at der ikke må tilføres gødning og pesticider, samt foretages jordbehandling. Derudover skal arealerne permanent henligge som vådområde og fastholdes som græs eller naturarealer og i videst muligt omfang med naturlig hydrologi efter projektgennemførelse. Det vil ikke være muligt at opstille VE-anlæg² på projektarealer.

Forud for anlæg af projekter foretages forundersøgelse af projektområderne. I forundersøgelsen vurderes de natur- miljømæssige- og ejendomsmæssige forhold, samt projektets realiserbarhed og omkostningseffektivitet. Et projekt kan kun gennemføres, hvis det er omkostningseffektivt.

I SGAVs tilskudsordning prioriteres projekter, hvor en væsentlig andel af arealet er beliggende på kulstofrige lavbundsjorder med minimum 6 % organisk kulstofindhold og/eller er beliggende i oplande til kystvandområder med et særligt prioriteret kvælstofindsatsbehov, før øvrige projekter. Øvrige projekter vil blive prioriteret ud fra et system, der sikrer, at projekter med størst drivhusgas- eller kvælstofreduktion opnår støtte.

I Naturstyrelsens projektindsats identificerer Naturstyrelsen mulige større projekter på baggrund af arealernes kortlagte indhold af kulstofrige jorder og/eller reduktion af kvælstof og fosfor til vandmiljøet. For at igangsætte en forundersøgelse skal mindst ét af følgende kriterier være opfyldt:

- Projektarealet er beliggende på helt eller delvist kulstofrige lavbundsjorder med minimum 6 % organisk kulstofindhold.
- Projektarealet skal ligge i et delvandopland med kvælstofindsatsbehov
- Projektarealet skal ligge i et opland med indsatsbehov for fosfor.

Projektmuligheder kvantificeres derudover af Naturstyrelsen i forhold til mulige synergier i prioriteret rækkefølge:

- 1) Klimaeffektivitet, kvælstofeffektivitet eller fosforeffektivitet
- 2) Arealstørrelse og projektparathed

Ejendomserhvervelse og jordfordeling kan indgå i Naturstyrelsens projektindsats.

Det er Naturstyrelsen, der gennemfører udtagningsprojekterne på lodsejernes arealer og Naturstyrelsen afholder derfor omkostningerne i projektet.

Ændringer i forhold til den eksisterende udtagningsordning

I forhold til den eksisterende udtagningsordning indeholder den nye ordning følgende ændringer, som er relevante i forhold til miljørapporten:

Ændringer fælles for det to styrelser:

Formålet udvides til også at omfatte reduktion af udledning af kvælstof.

² Ved VE-anlæg forstås anlæg, der producerer energi ved hjælp af vedvarende energikilder (sol, vind, vand eller biomasse). VE-anlæg kan derfor omfatte solceller, vindmøller, biogasanlæg, power-to-X-anlæg og andre anlæg, der udnytter vedvarende energikilder til at producere elektricitet eller varme.

Store virksomheder (som ikke opfylder definitionen i bilag 1 til forordning 2022/2472), jf. landbrugsretningslinjerne punkt 33, nr. 56, er støtteberettigede.

Ændringer for SGAVs tilskudsordning:

Projektarealet skal være minimum 1,00 ha. Størrelseskravet kan fraviges efter en konkret vurdering, hvis projektet vil have en betydelig effekt i forhold til formålet med lavbunds- og kvælstofindsatsen.

Ændringer for Naturstyrelsens projektindsats:

Formål udvides til også at omfatte reduktion af udledning af fosfor.

Ikke-teknisk resume

Introduktion

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø har udarbejdet et udkast til en ny udtagningsordning for landbrugsarealer. Ordningen er omfattet af reglerne i lov om miljøvurdering af planer og programmer. Derfor skal der i forbindelse med udarbejdelsen af ordningen for udtagning af landbrugsarealer udarbejdes en miljøvurdering af ordningens sandsynlige væsentlige indvirkninger på miljøet. Den eksisterende udtagningsordning er miljøvurderet i 2021. Miljørapporten er opdateret og der er suppleret med de ændringer, der er foretaget i forhold til den eksisterende ordning.

Denne rapport er miljørapporten af udkast til ordningen om udtagning af landbrugsarealer. Miljørapporten kortlægger og vurderer de mulige påvirkninger af, hvordan de kommende bekendtgørelser kan påvirke miljøet i de områder, der kan forventes berørt af ordningen. Miljørapporten inddrager både direkte og indirekte ændringer, der kan komme i miljøtilstanden. Miljørapporten er baseret på den tilgængelige viden.

Ordningen om udtagning af landbrugsarealer

Udtagningsordningen er en del af Aftale om et Grønt Danmark³ og Aftale om Implementering af et Grønt Danmark⁴, hvis formål er at omlægge og omstille Danmarks arealer og fødevarer- og landbrugsproduktion, bl.a. ved at forbedre landbrugets konkurrenceevne, styrke indsatsen for at forbedre klimaet, bruge naturens ressourcer bæredygtigt og skabe en balanceret udvikling i landdistrikterne.

Udtagningsordningens primære mål er at reducere udledningen af drivhusgasser og/eller en reduktion af udledningen af kvælstof (og fosfor for Naturstyrelsens projektindsats) til vandmiljøet.

Indsatsen er baseret på frivillig medvirken fra lodsejere.

³ Aftale om et Grønt Danmark: <https://regeringen.dk/aktuelt/publikationer-og-aftaletekster/aftale-om-et-groent-danmark/>

⁴ Aftale om Implementering af et Grønt Danmark: https://sgav.dk/Media/638816769684748614/aftale_om_implementering_af_et_groent_danmark_endelig.pdf

Udtagningsordningen bidrager til målopfyldelse af målene i Aftalen om et Grønt Danmark og EU's vandrammedirektiv.

Der gives støtte til ekstensivering af arealer og genskabelse af naturlig hydrologi, samt til projekter, der reducerer udledningen af kvælstof og/eller fosfor til vandmiljøet. Efterfølgende må der på projektarealerne ikke jordbearbejdes eller anvendes gødning og pesticider.

Afgrænsning

Der er forud for miljørapporten udarbejdet en afgrænsningsrapport, hvor miljørapportens omfang og detaljeringsgrad er blevet afgrænset. Afgrænsningsrapporten har været sendt i høring hos de relevante myndigheder, som i dette tilfælde er danske regioner, alle danske kommuner, Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, Miljøstyrelsen, Naturstyrelsen, Slots- og Kulturstyrelsen, Kystdirektoratet, Fiskeristyrelsen, Fødevarestyrelsen, Miljø- og Ligestillingsministeriet, Ministeriet for Grøn Treparts departement, Klima-, Energi og Forsyningsministeriet og Landdistrikternes Fællesråd.

Der er indkommet tre høringssvar i forbindelse med høring af afgrænsningen af miljørapporten. De indkomne bidrag er indarbejdet i miljørapporten i det omfang, det er vurderet relevant og muligt.

På denne baggrund er følgende miljøfaktorer blevet miljøvurderet:

- Biologisk mangfoldighed, flora og fauna
- Befolkningen og menneskers sundhed
- Jordbund
- Jordarealer
- Vand
- Luft og klimatiske faktorer
- Landskab
- Kumulative effekter

De vurderede miljøpåvirkninger kan være såvel positive som negative.

Resultater

Det vurderes, at ordningen vil bidrage positivt til at fremme den biologiske mangfoldighed, floraen og faunaen i landdistrikterne væsentligt, idet konverteringen af tidligere landbrugsarealer til natur/naturlignende arealer over tid vil føre til en større biologisk mangfoldighed på de berørte arealer. Kvælstof- og fosforprojekternes potentielle negative påvirkning af sårbare naturtyper og arter ved lejlighedsvis oversvømmelser skal varetages gennem projektudformning, myndighedsbehandlingen på de konkrete projekter og iværksættelse af afværgeforanstaltninger.

Påvirkningen for den brede befolkning forventes at være positiv, men med en begrænset betydning på projektniveau i forhold til den forebyggende effekt på klimaforandringer.

Udtagningsordningen forventes at medføre en positiv påvirkning af jordbunden. Lokalt kan påvirkningen være væsentlig.

Idet udtagning af op til 58.700 ha landbrugsarealer inklusiv randarealer forventes at omfatte op mod 1,7 procent af landbrugsarealet på 2,6 mio. ha, vurderes det, at den nationale påvirkning af jordarealernes fordeling vil være væsentlig – både lokalt og nationalt.

Med ordningen forventes der udledt mindre kvælstof og fosfor til vandmiljøet, og der anvendes ikke sprøjtemidler og kunstgødning på de udtagne arealer. Påvirkningen på vandmiljøet vil samlet set være positive.

Det vurderes, at påvirkningen på luft og klimatiske forhold samlet set vil være positiv i form af fortsat kulstofbinding og -lagring i lavbundsjordene i projekterne.

Generelt forventes udtagning af landbrugsarealer og genskabelse af naturlig hydrologi at have en positiv indvirkning på den landskabelige oplevelse og kan lokalt forekomme som en væsentlig ændring afhængig af projektets størrelse og placering.

De kumulative effekter vil afhænge af antallet og størrelsen af udtagningsprojekter, som gennemføres, indholdet heraf og deres geografiske placering. Derfor er der endnu stor usikkerhed om omfanget og den geografiske lokalisering af forventede kumulative indvirkninger på miljøet.

Samlet set giver udtagningsordningen mulighed for projekter, som kan føre til betydelige positive ændringer i miljøtilstanden på en række miljøfaktorer. Kvælstof- og fosforprojekternes potentielle negative påvirkning af sårbare naturtyper og arter ved lejlighedsvis oversvømmelser med næringsrigt vand skal varetages gennem projektets udformning og myndighedsbehandlingen på de konkrete projekter og eventuelt iværksættelse af afværgeforanstaltninger.

Overvågning

Overvågning af tilskudsordningens påvirkninger af miljøet vil generelt kunne varetages gennem eksisterende overvågningsaktiviteter.

Lovgrundlag og proces for miljøvurdering

Ordningen for udtagning af landbrugsarealer vurderes at være omfattet af krav om miljøvurdering efter lov om miljøvurdering af planer og programmer⁵. Myndigheden skal ifølge § 8 stk. 1, nr. 1 gennemføre en miljøvurdering af planen, når planen udarbejdes indenfor bl.a. landbrug og fastlægger rammer for fremtidige anlægstilladelser. ”Vandforvaltningsprojekter inden for landbruget, herunder vandings- og dræningsprojekter” er opført på Bilag 2, punkt 1c. Loven finder også anvendelse på ændringer af eksisterende planer og programmer jf. § 2, stk. 2.

Miljørapporten inddrager udtagningsordningens overordnede mål og de påtænkte aktiviteter og tager samtidig højde for de begrænsninger, der er eksplicit formidlet i udkast til SGAVs tilskudsordning og Naturstyrelsens projektindsats. Miljørapporten tager derimod ikke stilling til konkrete miljøpåvirkninger, som kan blive resultatet af en udmøntning af indsatsen på projektniveau. De konkrete projekter, der opnår tilsagn efter udtagningsordningen, skal

⁵ Lovbekendtgørelse om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM)¹): <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2023/4>

gennemføres i overensstemmelse med den gældende lovgivning, hvilket kan omfatte udarbejdelse af en konkret miljøvurdering for projektet.

Tilgang og metode i miljørapporten

Miljørapporten gennemføres som en vurdering af, i hvilket omfang der forventes at være væsentlige indvirkninger på de enkelte miljøfaktorer, som er identificeret i afgrænsningsrapporten. I tabel 1 er kriterier og indikatorer, som vil ligge til grund for miljørapporten, anført.

Miljørapporten er baseret på tilgængelig viden og på et overordnet niveau i overensstemmelse med, at der er tale om en miljørapport for en plan, hvor de konkrete projekter og deres placering ikke er kendt. Datagrundlaget er hovedsageligt kvalitativt.

I miljørapporten indgår desuden en vurdering af, hvorvidt ordningen antages at fremme eller udgøre en hindring for realiseringen af de miljømålsætninger, som er fastlagt i lovgivning, handlingsplaner og strategier. De relevante miljømålsætninger, der er indgået i vurderingen, er kortlagt i forbindelse med afgrænsningen.

Den eksisterende udtagningsordning blev miljøvurderet i 2021. Miljørapporten er opdateret og der er suppleret med de ændringer, der er foretaget i forhold til den eksisterende ordning, hvis ændringerne vurderes at kunne have en miljømæssig indvirkning.

Geografisk afgrænsning

Ordningen for udtagning af landbrugsarealer gælder for hele Danmark. Et konkret projekt skal i sin helhed medføre reduktion af udledningen af drivhusgasser og/eller en reduktion af udledningen af kvælstof (for Naturstyrelsens projektindsats også fosfor). Det forventes primært at være landbrugsjord, der ekstensiveres. Da der kan være tale om større sammenhængende projektarealer, kan der indgå arealer, som ikke er landbrugsjord.

Afgrænsning af miljørapport

I afgrænsningsrapporten er de miljøfaktorer, der sandsynligvis vil blive påvirket af gennemførelsen af ordningens tiltag, identificeret og fastlagt. Afgrænsningsrapporten har været sendt i høring hos de relevante myndigheder, som i dette tilfælde er danske regioner, alle danske kommuner, Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, Miljøstyrelsen, Naturstyrelsen, Slots- og Kulturstyrelsen, Kystdirektoratet, Fiskeristyrelsen, Fødevarestyrelsen, Miljø- og Ligestillingsministeriet, Ministeriet for Grøn Treparts departement, Klima-, Energi og Forsyningsministeriet og Landdistrikternes Fællesråd.

På høringstidspunktet for afgrænsningsnotatet fremgik det af bekendtgørelserne, at udtagningsordningen ikke i sig selv var til hinder for at etablere VE-anlæg på projektarealer, når dette vurderedes at være foreneligt med projektets effekt og kunne opnå de nødvendige myndighedstilladelser efter anden lovgivning. Bekendtgørelserne er efterfølgende ændret, og opsætning af VE-anlæg er ikke muligt på projektarealer.

I forbindelse med høringen af afgrænsningsrapporten er der indkommet tre høringssvar.

Københavns Kommune har svaret, at de ikke har bemærkninger.

Sorø Kommune peger på sammenhængen mellem råstofgravning og den hydrologiske påvirkning af nærtliggende projekter (dræningseffekt). Specifikt ønsker Kommunen, at miljørapporten skal adressere spørgsmålene 1) hvilke effekter er der på vådgøringen mellem råstofinteresseområder/ graveområder og lavbundsjordene, når de er placeret op ad hinanden eller delvist overlapper i afgrænsninger, 2) hvilke afværgeforanstaltninger kan benyttes, 3) hvordan påvirker det omkostningseffektivitetskravene i lavbundsudtagningsordningen og 4) hvilken interesse vægter højest? Temaet Jordarealer er derfor taget med i miljørapporten.

Sorø Kommunes høringssvar indeholder desuden en række VE-relaterede forhold. Da opsætning af VE-anlæg på projektarealer er taget ud af bekendtgørelserne, medtages VE-relaterede forhold ikke i miljørapporten.

Odense Kommune gør opmærksom på en række forhold, som alle er VE-relaterede. Disse forhold medtages dermed heller ikke i miljørapporten.

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø har medtaget temaerne Befolkningen og menneskers sundhed og Luft og klimatiske faktorer, da disse temaer også vurderes at være relevante for ordningen.

På denne baggrund fastlægges den endelige afgrænsning til følgende miljøfaktorer:

- Biologisk mangfoldighed, flora og fauna
- Befolkningen og menneskers sundhed
- Jordbund
- Jordarealer
- Vand
- Luft og klimatiske faktorer
- Landskab
- Kumulative effekter

Vurderingskriterier

I nedenstående tabel angives de kriterier og indikatorer, der er anvendt ved vurderingen af de sandsynlige miljøpåvirkninger for hver af de relevante miljøfaktorer. Desuden angives det, om vurderingen foretages på et kvalitativt eller kvantitativt grundlag.

De vurderede miljøpåvirkninger kan være såvel positive som negative, idet der først og fremmest fokuseres på forventede ændringer og dernæst på, om en ændring forventes at være positiv eller negativ.

Miljøfaktorer	Vurderingskriterier	Indikatorer	Datagrundlag
Biologisk mangfoldighed, flora og fauna	Påvirkning af biodiversitet	Omfanget af påvirkning af biodiversitet som følge af: - Den ændrede anvendelse af landbrugsjord ved øget udtagning, herunder Natura 2000-netværket og bilag-IV-arter, natur og biodiversitet.	Kvalitative

Befolkningen og menneskers sundhed	Påvirkning af fysisk og mental sundhed	Omfang af påvirkning på menneskers sundhed som følge af: - udtagning af landbrugsjord, som kan gavne natur, miljø, klima og friluftsliv.	Kvalitative
Jordbund	Påvirkning af jordbundsforhold samt jordens profil	Omfanget af påvirkning af jordbundsforhold og jordprofilets tilstand som følge af: - udtagning af landbrugsjord	Kvalitative
Jordarealer	Ændret prioritering og udnyttelse af jordarealer	Omfanget af påvirkning af jordbundsarealer som følge af: - udtagning af landbrugsjord	Kvalitative og kvantitative
Vand	Påvirkning af grundvand, drikkevandsinteresser og vandmiljø generelt	Omfanget af påvirkning af grundvand, drikkevandsinteresser og overfladevand: - Den ændrede anvendelse af landbrugsjord ved ekstensivering, herunder vandmiljø, rent drikkevand, Natura 2000 og bilag-IV-arter, natur og biodiversitet	Kvalitative
Luft og klimatiske faktorer	Påvirkning af luft og klima	Omfanget af påvirkningen af luft og klima: - ved genskabelse af naturlig hydrologi på lavbundsjorder	Kvalitative & kvantitative
Landskab	Visuel indvirkning på landskabet og ændring af landskabskarakteren og de visuelle oplevelsesmuligheder	Landskabskarakterens tilstand, samt omfanget af visuel påvirkning og understøttelse af landskabsinteresser som følge af: - udtagning af landbrugsjord	Kvalitative
Kumulative effekter	Kumulativ påvirkning af miljøet	Omfanget af kumulativ effekt som følge af udtagning af landbrugsjord og ekstensivering/genetablering af naturlig hydrologi.	Kvalitative

Tabel 1. Miljøfaktorer, vurderingskriterier, indikatorer og datagrundlag

Nuværende natur- og miljøtilstand samt nul-alternativ (miljøstatus)

I følgende afsnit gennemgås de udvalgte miljøfaktorerers nuværende status, og er således det indvirkningen af udtagningen og vådgøringen af landbrugsarealer holdes op imod. Dette gøres for at kunne afgøre, hvilke indvirkninger ordningen kan have på den nuværende tilstand af miljøfaktorerne.

Biologisk mangfoldighed, flora og fauna

Biologisk mangfoldighed, flora og fauna omfatter både beskyttede naturområder og arter samt de økologiske sammenhænge i landskabet, som har betydning for naturværdierne. Arter omfattet af Habitatdirektivets artikel 12 og medtaget på direktivets bilag IV er beskyttede, uanset hvor de forekommer, herunder også uden for de internationale naturbeskyttelsesområder i Natura 2000-netværket. Det er arterne samt deres yngle- og rasteområder, der er beskyttede. Der har generelt været tilbagegang i den biologiske mangfoldighed (biodiversiteten) og flere arter er nu listede som truede på den seneste udgave af den danske rødliste. Enkelte arter anses for helt forsvundet fra den danske natur.

I den seneste revision af gennemførelsen af miljøreglerne fra den 7. juli 2025⁶ finder EU-Kommissionen, følgende vedrørende biodiversitet: Med hensyn til biodiversitet er de fleste naturtyper og arter omfattet af habitatdirektivet i en ugunstig bevaringsstatus i Danmark, hovedsageligt på grund af intensiv landbrugsdrift og forskellige forureningskilder/belastninger. Andelen af levesteder med gunstig bevaringsstatus er den næstlaveste i EU. Andelen af marine Natura 2000-områder ligger et godt stykke over EU-gennemsnittet, mens andelen af Natura 2000-områder til lands ud af det samlede nationale areal er den mindste i EU. Danmark har som mål at forbedre situationen ved at omdanne omkring 15 % af landbrugsjorden til skove og natur, som det fremgår af Aftale om et Grønt Danmark fra 2024.

En stor del af de områder, der omfattes af udtagningsordningen, omfatter kulstofrige lavtliggende landbrugsarealer. Projekterne kan også omfatte arealer med vandhuller, moser og enge beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, hvoraf nogen af arealerne dyrkes med permanent græs. I tilknytning til vandhuller, moser og enge mv., kan der være flora og fauna, karakteristisk for naturtyperne. I nogle tilfælde vil vandhuller, moser og enge ligge isolerede uden sammenhæng med andre naturområder, og der vil være en negativ randeffekt, som følge af gødning og sprøjtning, som påvirker de isolerede naturtyper og deres tilknyttede arter negativt. Desuden vil der være ringe spredningsmuligheder for både plante – og dyrearter.

Befolkning og sundhed

Nedbøren i Danmark er steget jævnt, siden målingerne heraf blev påbegyndt i 1870. Således er den årlige nedbør steget med ca. 100 mm i perioden fra 1873 til 2012. Det forventes, at der ligeledes vil være en stigning på knap 100 mm i nedbørsmængder i de kommende 100 år. Hertil kommer, at nedbørsmønstrene er ændrede, således at der falder mere nedbør i forbindelse med ekstreme regnvejrshændelser (skybrud). Befolkning og menneskers sundhed påvirkes i stigende grad af de risici og uhygiejniske forhold, der er en følge af klimaforandringerne hyppigere skybrud og lejlighedsvis oversvømmelser. Eksponering med forurenat vand kan medføre mave-tarm og åndedrætsproblemer.

Drikkevandet er fortsat udsat for nedsivning af pesticider. I 2024 blev der fundet pesticidrester i over halvdelen af de indberettede analyser fra 2000 aktive drikkevandsboringer i Danmark. Desuden er der pesticidrester over grænseværdien for drikke- og grundvand i næsten hver syvende

⁶ Link: [Gennemførelsen af miljøreglerne Danmark og EU - Europa-Kommissionen](#)

boring. De danske drikkevandsgrænseværdier for pesticider er sat meget lavt for at beskytte folkesundheden. Når grænseværdien overholdes, forventes pesticidrester i drikkevandet ikke at udgøre et sundhedsmæssigt problem.

Tilførslen af kvælstof til grundvandet er stadig stor, selvom nitratinholdet er faldende. Det er fortsat en udfordring at overholde drikkevandskravene i store dele af grundvandet i Danmark. Nitrat i grundvandet stammer hovedsagelig fra kvælstofudvaskning fra landbrugsarealer. Et forøget indhold af kvælstof (nitrat) i drikkevandet er sundhedsfarligt for især spædbørn, da det kan hæmme blodets evne til at transportere ilt, og kan øge risikoen for mave-tarmkræft hos voksne ved længere tids indtag.

Det fremgår i forbindelse med den grønne trepart⁷, at flere danskere får lettere adgang til grønne oplevelser, idet der via treparten etableres mere natur i nærområderne. Undersøgelser har vist, at adgang til natur har betydning for den mentale sundhed, hvorfor øgede naturarealer kan bidrage positivt til folkesundheden. Derudover vil øgede rekreative muligheder kunne medføre, at der dyrkes mere motion og derfor have en positiv indflydelse på befolkningens fysiske og mentale sundhed.

Jordbund

Jordbundsforholdene i Danmark er i høj grad dannet under sidste istid. De forskellige jordbundsforhold i Danmark dannede i 1975-80 grundlag for Den Danske Jordklassificering, der opdeler jordbunden i en række jordtyper.

Jordbunden er det øverste lag af de geologiske udgangsmaterialer. Den består af en blanding af mineralske partikler (ler, silt, sand, grus og sten), organisk stof (levende organismer og dødt organisk stof), som tilsammen udgør jorden. Hertil kommer, at jordbunden også indeholder luft og vand i varierende mængder.

Jordbunden påvirkes af klimatiske forhold, vegetation, de levende organismer i jorden, terræn, tid og arealanvendelse, herunder menneskers aktiviteter.

Indsatsen med udtagning af landbrugsarealer er blandt andet målrettet tørveholdige jorder med et kulstofindhold på mere end 6 %. Tørv består af delvis nedbrudte plantedele (organisk materiale), der ikke er endeligt nedbrudt på grund af den manglende tilgang til ilt. Under landbrugsproduktion, hvor jorden drænes, sker der en iltning af tørvejorden, hvorved der sker en nedbrydning af det organiske materiale og udledning af klimagasser som CO₂ og lattergas.

Jordarealer

Landbruget optager over halvdelen (ca. 2,6 mio. hektar eller 60%) af det samlede areal i Danmark. Tilsvarende udgør skov 12,4 % og natur (heder, enge og anden natur) 9 %. 79.837 hektar (knap 2 %) er udlagt som råstofområder og interesseområder. Flere af Danmarks mest truede og værdifulde

⁷ [Ministeriet for Grøn Trepert – info om den grønne trepart](#)

naturtyper som overdrev, strandenge og ferske enge er afhængige af ekstensiv landbrugsdrift. Dette kan være afgræsning med kreaturer eller andre husdyr eller høslæt.

Blandt hovedpunkterne i den grønne trepart indgår udtagning og vådgøring af 140.000 hektar lavbundsjorder. En del af de omlagte jorder forventes efterfølgende at udvikle sig til naturarealer.

Det er forventningen, at udtagningsordningen vil medføre en permanent ekstensivering af 58.700 hektar landbrugs-og naturarealer. Det forventes endvidere, at der genskabes naturlig hydrologi på hovedparten af dette areal, og at mindst halvdelen af arealet vil være kulstofrige jorder.

Vand

Flere danske søer er stærkt påvirket af næringsstoffertilførsel. Især tilførslen af fosfor er et problem for søerne, da det som oftest er fosfor, der sætter en begrænsning for antallet af alger i vandet. Mange alger i vandet medfører uklart vand, hvilket igen medfører manglende lys ved bunden, og dermed dårligere vækstvilkår for vandplanter. En indsats i forhold til blandt andet spildevand har gjort, at der generelt er sket en reduktion af fosfortilførslen til søerne. Mange søer opfylder dog stadig ikke vandområdeplanernes målsætning om god økologisk tilstand, og en del af årsagen til dette er, at mange søer stadig modtager for meget fosfor fra oplandet.

Tilførslen af kvælstof til havet udgør en betydelig påvirkning af det marine økosystem. Udledning kan føre til eutrofiering. Dette medfører en forøget produktion af planteplankton, der har en negativ betydning for både iltindhold og lysets evne til at trænge igennem vandsøjlen. Det er primært tilførslen af næringsstoffer fra landbruget, der forårsager iltsvind i de danske farvande.

Andelen af vandløb med ringe eller dårlig økologisk tilstand er reduceret gennem de seneste 20 år. Der er dog fortsat behov for indsatser, der kan forbedre vandløbenes økologiske tilstand, både hvad angår vandløbenes fysiske forhold og tilførsel af næringsstoffer. Af i alt ca. 18.600 km målsat vandløb, har knap 30 % opfyldt målet om god økologisk tilstand svarende til ca. 5.050 km.

Tilførslen af kvælstof til grundvandet er stadig stor, selvom nitratindholdet er faldende. Det er fortsat en udfordring at overholde drikkevandskravene i store dele af grundvandet i Danmark. Nitrat i grundvandet stammer hovedsagelig fra kvælstofudvaskning fra landbrugsarealer. Selv lave koncentrationer af nitrat i grundvand kan ved udstrømning til overfladevand resultere i eutrofiering af vandmiljøet.

Luft og klimatiske faktorer

Koncentrationen af CO₂ og andre drivhusgasser i atmosfæren er stigende. For at undgå yderligere drivhuseffekt og forandringer i klimaet er det nødvendigt at reducere udledningen af drivhusgasser. CO₂ er den mest dominerende af drivhusgasserne. Danmarks udledning af drivhusgasser er faldende - fra 1990 til 2023 er udledningen således faldet med 46 %. Regeringen har med klimaloven indført et krav om, at udledningen frem til 2030 skal falde med mindst 70 % i forhold til udledningen i 1990. I 2023 udledtes inden for Danmarks grænser 40 mio. ton CO₂-ækvivalenter.

Det forventes, at der fremover vil være mere ekstremvejr med flere storme, kraftige nedbørshændelser med oversvømmelser og stigninger i havvandsniveauet. I Danmark er den gennemsnitlige årsmiddeltemperatur steget med 1,5° C i perioden 1873-2012. Ligeledes viser målinger, at årsnedbøren er steget med ca. 100 mm fra 1870'erne til i dag. Dette sker samtidig med, at mere ekstremregn forekommer, hvor store mængder (mere end 60 mm regn) falder inden for 24 timer.

Indsatsen med udtagning af landbrugsarealer er blandt andet målrettet tørveholdige jorder med et kulstofindhold på mere end 6 %. Tørv består af delvist nedbrudte plantedele (organisk materiale), der ikke er endeligt nedbrudt på grund af manglende tilgang til ilt. I dræned landbrugsjorde sker der en iltning af tørvejorden, hvorved der sker en nedbrydning af det organiske materiale og udledning af klimagasser som CO₂ og lattergas.

Landskab

Det danske landskab er primært formet af istidens gletsjere og smeltevand, hvilket har skabt varierede formationer som bakkede morænelandskaber, flade smeltevandssletter og dybe dale.

Danmarks landskab er et udpræget kulturlandskab. Landskabet udgøres af en mosaik af landbrugsarealer, skovområder, byer, infrastrukturanlæg som veje og jernbaner, vådområder, vandløb og kyststrækninger. Størstedelen af landskabet er domineret af landbrugsarealer.

Landskabet præges desuden af en række tekniske anlæg såsom højspændingsledninger, gylletanke, vindmøller og solcelleanlæg.

De landbrugsarealer, som kan blive omfattet af indsatsen, vil primært være lavtliggende arealer.

o-alternativet

o-alternativet er i denne sammenhæng fastlagt som den udvikling, der kan forventes, hvis den styrkede indsats for udtagning af landbrugsarealer ikke implementeres.

o-alternativet udgør sammenligningsgrundlaget for miljørapporten. Den styrkede indsats holdes således op mod den eksisterende tilskudsordnings miljøstatus (måltal) i beskrivelsen af de forventede ændringer i miljøtilstanden for så vidt angår kvantitative miljøtemaer.

Det er ikke vurderet, at der er behov for yderligere alternativer. Der er tale om reversible (men tinglyste) forhold, som gennemføres med baggrund i blandt andet Aftale om et Grønt Danmark. Hovedparten af de berørte projektarealer forventes at være landbrugsarealer. Der er ikke i høring af de berørte myndigheder indkommet forslag til relevante alternativer.

Vurdering – miljømålsætninger

Miljøvurderingen af ordningen for udtagning af landbrugsarealer bygger på en vurdering af, hvorvidt ordningen kan antages at fremme eller udgøre en hindring for opnåelsen af

miljømålsætninger, som er fastlagt i lovgivning, andre programmer eller politikker, som kan blive berørt af ordningens initiativer.

Ved en gennemgang af lovgivninger, strategier og handlingsplaner, der kan tænkes at indeholde målsætninger og retningslinjer relevante for bedømmelsen af miljøpåvirkninger, er målsætninger listet i Tabel 2 blevet kortlagt som relevante for miljørapporten.

Emne	Målsætning	Vurdering
Biologisk mangfoldighed, flora og fauna	FN's verdensmål (Mål 15: Livet på Land og mål 14: Livet i havet) Habitatdirektivet Fuglebeskyttelsesdirektivet Rådets forordning om invasive arter Naturgenopretningsforordningen Danmarks biodiversitetsstrategi 2014-2020 (Naturplan Danmark) Naturbeskyttelsesloven (Arter og naturtyper) Planloven (Grønt Danmarkskort) Miljømålsloven (Natura 2000) Vandplanerne Artsfredningsbekendtgørelsen (Bilag IV-arter og andre beskyttede arter) Aftale om et Grønt Danmark af 24. juni 2024 Klimaloven	Ordningen for udtagning af landbrugsarealer har til formål at ekstensivere landbrugsarealer og genskabe naturlig hydrologi og kan derved bidrage til at fremme formålene med de angivne lovgivninger og strategier. Der skal være særlig fokus på de naturtyper, der ikke tåler lejlighedsvis oversvømmelse af næringsrigt vand. For Habitatdirektivet og Naturgenopretningsforordningen gælder, at udtagningsordningen ikke må være til hinder for opnåelse af gunstig bevaringstilstand for naturtyper og arter.
Befolkningen og menneskers sundhed	Vandforsyningsloven EU-forordningen om bindende årlige reduktioner af drivhusgasemissioner Klimaloven Landdistriktsudvikling Bekendtgørelse om offentlighedens adgang til at færdes og opholde sig i naturen (adgangsbekendtgørelsen) Kommunale friluftsstrategier Aftale om et Grønt Danmark af 24. juni 2024 Danmarks Nationale Skovprogram	Ordningen for udtagning af landbrugsarealer har til formål at ekstensivere landbrugsarealer og genskabe naturlig hydrologi og kan derved bidrage til at fremme formålene med de angivne lovgivninger og strategier.
Jordbund	EU-forordningen om bindende årlige reduktioner af drivhusgasemissioner Klimaloven Lovgivning om oversvømmelsesrisiko Naturbeskyttelsesloven Økologilovgivningen Det nationale skovprogram.	Ordningen for udtagning af landbrugsarealer har til formål at ekstensivere landbrugsarealer og genskabe naturlig hydrologi og kan derved bidrage til at fremme formålene med de angivne lovgivninger og strategier.
Jordarealer	Vandplanerne Vandforsyningslovgivningen Miljømålslovgivningen (Natura 2000)	Ordningen for udtagning af landbrugsarealer har til formål at ekstensivere landbrugsarealer og

	Artsfredningsbekendtgørelsen (Bilag IV-arter) Rådets forordning om invasive arter Naturbeskyttelsesloven Lovgivning om oversvømmelsesrisiko Det nationale skovprogram Naturgenopretningsforordningen Regionplaner ift. råstofarealer	genskabe naturlig hydrologi og kan derved bidrage til at fremme formålene med de angivne lovgivninger og strategier. For Regionplanerne gælder, at udtagningsordningen ikke må være til hinder for udnyttelse af arealreservationer for råstoffer.
Vand	FN's verdensmål (Mål 6: Rent drikkevand) Vandplanlægningsloven Vandplanerne Vandforsyningslovgivningen Det trilaterale vadehavssamarbejde Aftale om et Grønt Danmark af 24. juni 2024 Danmarks Nationale Skovprogram	Ordningen for udtagning af landbrugsarealer har til formål at ekstensivere landbrugsarealer og genskabe naturlig hydrologi og kan derved bidrage til at fremme formålene med de angivne lovgivninger og strategier, herunder at medvirke til målopfyldelse i målsatte vandområder.
Luft og klimatiske faktorer	FN's verdensmål (Mål 13: Klimaindsats) EU-forordningen om bindende årlige reduktioner af drivhusgasemissioner Vandplanlægningsloven Lovgivning om oversvømmelsesrisiko Vandplanerne Vandforsyningslovgivningen Miljømålslovgivningen (Natura 2000) Artsfredningsbekendtgørelsen (Bilag IV-arter) Rådets forordning om invasive arter Naturbeskyttelsesloven Det nationale skovprogram Klimaloven (Regeringens 70%-mål om CO ₂ -reduktion i 2030 og Klimahandlingsplan 2020)	Ordningen for udtagning af landbrugsarealer har til formål at ekstensivere landbrugsarealer og genskabe naturlig hydrologi og kan derved bidrage til at fremme formålene med de angivne lovgivninger og strategier, herunder primært at reducere CO ₂ -udledningen.
Landskab	Planloven Naturbeskyttelsesloven Landskabskonventionen Kommuneplaner Det nationale skovprogram	Ordningen for udtagning af landbrugsarealer hindrer ikke varetagelse af beskyttelseshensyn i forhold til miljøtemaet Landskab.
Kumulative effekter	Miljømålsloven Vandplanerne Klimaloven (Regeringens 70%-mål om CO ₂ -reduktion i 2030 og Klimahandlingsplan 2020) Det nationale skovprogram	Ordningen for udtagning af landbrugsarealer har til formål at ekstensivere landbrugsarealer og genskabe naturlig hydrologi og kan derved bidrage til at fremme formålene med de angivne lovgivninger og strategier.

Tabel 2: Relevante miljømålsætninger, som indgår i rammesætningen af miljørapporten.

Miljøvurdering

Vurdering af de enkelte miljøfaktorer

I de følgende afsnit gennemgås tilskudsordningen for udtagning af landbrugsarealers påvirkning på de miljøfaktorer, som på grundlag af afgrænsningen af miljørapporten forventes at kunne blive påvirket af tilskudsordningen. Der er taget udgangspunkt i miljøvurderingen fra 2021 og suppleret med de ændringer, der følger af de to bekendtgørelser.

Biologisk mangfoldighed, flora og fauna

Det forventes at udtagningsordningen vil medføre en permanent ekstensivering af 58.700 hektar landbrugs-og naturarealer, hvoraf hovedparten forventes vådgjort. Den styrkede indsats vil således øge det udtagne areal med 185 % i forhold til den eksisterende udtagningsordning, hvor der er afsat bevilling til at udtage 31.700 ha.

Ekstensivering og naturlig hydrologi vil som udgangspunkt være fremmende for biodiversiteten. Store dele af de arealer, der forventes udtaget, har været anvendt til landbrugsdrift. På disse arealer ophører pløjning, gødskning, brug af pesticider og naturlig hydrologi genskabes så vidt muligt. Eksisterende enge, moser og vandhuller, der har ligget isolerede i landbrugsområdet, vil være påvirket af den hidtidige landbrugsdrift. En genskabelse af mere naturlig hydrologi og ekstensivering af omkringliggende arealer vil derfor kunne skabe sammenhængende ådale, moser og engområder og øge arealet med natur. En genskabelse af mere naturlig hydrologi vil betyde, at de naturtyper, som er grundvandsføde, vil blive større, og at deres økologiske funktion, som levested for en lang række karakteristiske arter vil blive forbedret. Det gælder både variationen af levesteder som følge af en variation af fugtighed, men også arternes mulighed for spredning og overlevelse på et større areal. Det forventes, at hovedparten af de arealer, der ikke anvendes til at reducere kvælstof og fosfor, over tid kan udvikle sig til beskyttet natur.

Med ændring af ordningen udvides formålet til også at omfatte kvælstof. Især arealer med terrænnært grundvand kan omdanne nitrat til frit kvælstof, der udledes til atmosfæren. Dermed reduceres næringsstofbelastningen til de nedstrøms-liggende vandområder, hvilket især kystvandene har gavn af.

Naturstyrelsens projektindsats udvides til også at omfatte fosfor.

Udtagningsordningen kan potentielt påvirke Natura 2000-netværket og udpegningsgrundlaget i det omfang, at de konkrete projektarealer ligger inden for et Natura 2000-område eller påvirker ind i et Natura 2000-område. Især kvælstof- og fosforprojekter indebærer, at næringsrigt vand lejlighedsvist oversvømmer lavtliggende arealer. Der skal i de konkrete projekter derfor være særligt fokus på naturtyper og arter, der ikke tåler en sådan oversvømmelse af næringsrigt vand. I de tilfælde et konkret projekt påvirker habitatnaturtyper, et Natura 2000-områdes udpegningsgrundlag, bilag IV-arter eller § 3 beskyttede arealer negativt eller medfører en øget fosforudledning, skal der tages hånd om dette i projektudformning og myndighedsarbejdet, typisk i form af etablering af afværgeforanstaltninger eller dispensationer fra de relevante myndigheder, hvor det er muligt. Det skal sikres, at der kan opnås gunstig bevaringstilstand for Natura 2000-netværkets udpegningsgrundlag og naturtyper/arter omfattet af Naturgenopretningsforordningen, samt målopfyldelse i målsatte recipienter. Et konkret projekt må således ikke udgøre en hindring

for opnåelse af gunstig bevaringsstatus for udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område eller for naturtyper/arter omfattet af Naturgenopretningsforordningen.

I det omfang et projektareal afleder til et nedstrøms liggende Natura 2000-område med udpegningsgrundlag tilknyttet vandmiljøet, kan en reduktion i næringsstofftilledningen medvirke til at forbedre livsbetingelserne for udpegningsgrundlaget i Natura 2000-områder, bilag IV-arter og flora og fauna generelt.

På lang sigt kan nye arealer komme til at indgå i Natura 2000-netværket, afhængigt af, hvilke naturtyper, der udvikles på arealerne og de tilknyttede naturværdier.

Udtagningsordningen forventes generelt at påvirke eksisterende beskyttet natur på tilstødende arealer positivt ved at skabe større og sammenhængende områder med en større variation til gavn for natur, flora og fauna generelt. Med ordningen kan mindre arealer indgå og flere aktører kan opnå tilsagn, hvilket kan øge mulighederne for at etablere naturlignende arealer.

Pesticider og gødskning er ikke tilladt på de ekstensiverede arealer. Ophør af gødskning bidrager til at bevare jordbundens naturlige næringsstofmæssige variation, hvilket også kan bidrage til at fremme den biologiske mangfoldighed, flora og fauna. Samtidig vil der være en mindre randeffekt, da gødskning og sprøjtning ophører på de konkrete områder som udtages.

På våde og næringsrige arealer er det ikke muligt at genoprette lysåbne, næringsfattige naturtyper. Afhængig af projektarealets fremtidige pleje, vil der kunne ske en naturlig tilgroning, så der skabes krat og skov.

Samlet set forventes det, at ordningen vil bidrage positivt til at fremme den biologiske mangfoldighed, floraen og faunaen i landdistrikterne væsentligt ved udtagning af landbrugsarealer, samt vådgøring. Udtagningsordningen giver i forhold til den eksisterende ordning mulighed for at gennemføre projekter på flere og mindre arealer, flere aktører får mulighed for at gennemføre projekter, og formålet udvides til at omfatte kvælstof- og fosforprojekter, hvorfor effekten forventes at øges i forhold til den eksisterende ordning. Kvælstof- og fosforprojekternes potentielle negative påvirkning af sårbare naturtyper og arter ved lejlighedsvis oversvømmelser skal varetages gennem projektudformning, myndighedsbehandlingen på de konkrete projekter og afværgeforanstaltninger. Da det på nuværende tidspunkt er uvist, i hvor stort omfang og hvilke steder, indsatsen realiseres, er det vanskeligt at forudsige graden af påvirkning.

Befolkningen og menneskers sundhed

Mere ekstremvejr med flere storme, kraftige nedbørshændelser med oversvømmelser og stigninger i havvandsniveauet kan påvirke den brede befolkning i form af generel klimabekymring og sundhedsrisiko ved eksponering til kloakvand.

Yderligere har udtagning en potentiel gavnlig indvirkning på indholdet af pesticidrester i drikkevand og nitrat i grundvandet afhængigt af projektarealets placering.

Udtagning af landbrugsarealer med efterfølgende ekstensivering og naturlig hydrologi forventes at øge arealet af natur. Det øgede areal kan øge tilgængeligheden og adgangen til naturområder til gavn for befolkningens generelle sundhed. Det vil dog være projektafhængigt, i hvor høj grad et

projekt samtidig øger tilgængeligheden til ny natur. Evt. rekreative tiltag kan ikke finansieres af ordningen.

Samlet set forventes påvirkningen for den brede befolkning at være positiv, men med en begrænset betydning på projektniveau i forhold til den forebyggende effekt på klimaforandringer.

Jordbund

Udtagning af landbrugsjord og genskabelse af naturlig hydrologi påvirker jordbundsforholdene, så de bliver mere naturlige. Ved vådgøring og ophør af jordbearbejdning af et areal vil det organiske materiale i jorden kunne opbygges over tid og dermed positivt påvirke jordbundens opbygning. Ekstensiveret lavbundsjord med naturlig hydrologi er i sammenligning med landbrugsjord i omdrift karakteriseret ved blandt andet mindre jordbearbejdning, et mere kontinuert plantedække og en reduceret udledning af CO₂. Derudover udvaskes der mindre kvælstof fra projektarealer end traditionelt drevet landbrugsjord, der anvendes ikke pesticider og omlægningen kan medføre mindre traktose end ved landbrugsdrift.

Samlet set forventes udtagningsordningen at medføre en positiv påvirkning af jordbunden. Lokalt kan påvirkningen være væsentlig.

Jordarealer

Det er forventningen, at ordningen vil medføre en permanent ekstensivering af 58.700 hektar landbrugs-og naturarealer. Ordningen for udtagning af landbrugsarealer påvirker således arealanvendelsen. Op mod 1,7 procent af det eksisterende landbrugsareal (gartnerier indgår i denne opgørelse) ekstensiveres, og den nationale fordeling af jordarealernes anvendelse vil ændres væsentligt.

I forhold til interesseområder for råstoffer indebærer arealreservationen, at der ikke umiddelbart kan gennemføres udtagning af landbrugsarealer, der overlapper interesseområderne, idet projektarealet vil blive omfattet af fremtidige tinglyste arealbegrænsninger og på sigt kan vokse sig ind i § 3 beskyttelse. Formålet med at udpege interesseområder er at reservere arealer til fremtidig råstofindvinding, så forsyningen af disse ressourcer sikres. Arealreservationen fremgår af Regionplanen, der har forrang i forhold til planlægningen af projekter på kommuneniveau.

Ved gennemførelse af projekter tæt på udpegede interesseområder, hvor der forventes gennemført råstofgravning, skal der tages højde for, at projektets effekt opretholdes under og efter råstofgravningen. Sikring mod dræning af projektarealet kan sikres ved afstand eller egentlige afværgeforanstaltninger.

Samlet set vil landbrugsarealet blive reduceret til fordel for ekstensiverede arealer.

Udtagningsordningen er et vigtigt element i udmøntningen af den grønne trepartsaftale, hvor et centralt mål er at udtage og vådgøre 140.000 hektar kulstofrige lavbundsjord. Det vurderes således, at der er overensstemmelse mellem udtagningsordningen og den grønne treparts mål i forhold til den fremtidige arealanvendelse.

Idet udtagning af landbrugsarealer forventes at omfatte op mod 1,7 procent af landbrugsarealet, vurderes det, at den nationale påvirkning af jordarealernes fordeling vil være væsentlig – både lokalt og nationalt.

Vand

Ekstensivering af landbrugsjord vurderes generelt at være positivt for vandmiljøet.

Udvaskning af næringsstoffer fra ekstensiverede og/eller vådgjorte arealer er mindre sammenlignet med traditionelt drevne landbrugsarealer, hvilket medfører en positiv påvirkning på vandmiljøet i især søer og kystvande ved at omsætte/tilbageholde noget af den kvælstof/fosfor, der ellers ville blive ført til disse vandområder. En lavere tilførsel af næringsstoffer til overfladevandmiljøet vil medføre en reduceret algevækst, en forbedring af sigtddybden og dermed bedre vækstforhold for vandplanter. Særligt vil en reduceret udledning af kvælstof til de marine recipienter have en betydelig positiv effekt og mindske risikoen for iltsvind i de indre danske farvande. For søerne gælder det samme for fosfor. Dette vil have en potentiel positiv effekt på såvel Natura 2000-netværket, bilag IV-arter, natur og biodiversitet generelt.

Der forventes gennemført kvælstofprojekter på omkring 6.700 hektar, og at de i gennemsnit bidrager med en reduktion på 90 kg per hektar (svarende til ca. 603 tons kvælstof). Der er ikke et måltal for fosfor, men ud fra de afsatte midler på finansloven og omkostningseffektivitetskravet for fjernelse af et kilo fosfor, kan op mod 1,66 tons fosfor fjernes.

Der anvendes ingen sprøjtemidler eller kunstgødning på ekstensiveret lavbundsjord med naturlig hydrologi. Grundvandet under projekterne vil derfor alt andet lige have en højere kvalitet end under konventionelt drevet landbrugsjord.

Med ordningen forventes der udledt mindre kvælstof og fosfor til vandmiljøet, og der anvendes ikke sprøjtemidler og kunstgødning på de udtagne arealer. De positive miljøpåvirkninger afhænger af antal og størrelse af projekterne og de konkrete recipienter, som projektarealet afleder til. Der er således stor usikkerhed om omfang af og den geografiske lokalisering af de forventede indvirkninger på miljøet.

Luft og klimatiske faktorer

Udtagning af landbrugsarealer vil medvirke til en reduktion af udledningen af CO₂.

Udtagningsordningen er således et væsentligt element i at reducere landbrugets drivhusgasudledning og dermed bidrage til den danske målsætning om at reducere udledningen af drivhusgasser med 70 procent i 2030 i forhold til niveauet i 1990. Det er forventningen, at ordningen vil vådgøre 52.000 hektar kulstofholdige lavbundsjord med en gennemsnitlig CO₂-reduktion på 15 ton CO₂ per hektar/år svarende til ca. 0,78 mio. ton CO₂ årligt. Til sammenligning var målet i den eksisterende udtagningsordning en reduktion på minimum 10 ton /hektar på 15.000 hektar, altså en samlet reduktion på 150.000 tons CO₂. Med den nye udtagningsordning er CO₂-reduktionsmålet således 630.000 tons højere end den eksisterende udtagningsordning. Til sammenligning udledtes der i 2023 40 mio. ton CO₂-ækvivalenter i Danmark.

Det vurderes, at påvirkningen på luft og klimatiske forhold samlet set vil være positiv i form af fortsat kulstofbinding og -lagring i eksisterende tørvejorder.

Landskab

Den ændrede arealanvendelse som følge af ekstensivering af landbrugsjord og genskabelse af naturlig hydrologi kan medføre en visuel ændring af landskabet, idet omkring 1,7 procent af de eksisterende landbrugsarealer kan overgå til naturlignende arealer. Det danske landskab er overvejende præget af landbrugsarealer, hvorfor en øget udlægning af landbrugsarealer til naturlignende arealer vil føre til et landskab med en større visuel variation. Udtagningsordningen åbner op for flere aktører, mindre projektarealer og flere formål end den tidligere udtagningsordning, og der kan derfor forventes et større påvirkning af landskabet.

Generelt forventes visuel variation og et øget indhold af varieret natur at have positiv indvirkning på den landskabelige oplevelse. Da oplevelsen af et landskab er subjektivt, kan det ikke udelukkes at have en negativ indvirkning på lokalt niveau.

Samlet set forventes udtagning af landbrugsarealer og genskabelse af naturlig hydrologi at have en positiv indvirkning på den landskabelige oplevelse og kan lokalt forekomme som en væsentlig ændring afhængig af projektets størrelse og placering.

Kumulative effekter

De kumulative effekter vil afhænge af antallet og størrelsen af udtagningsprojekter, som gennemføres, indholdet heraf og deres geografiske placering. Derfor er der endnu stor usikkerhed om omfanget og den geografiske lokalisering af forventede kumulative indvirkninger på miljøet.

Udtagningsordningen skal ses i sammenhæng med de øvrige delmål i den grønne trepart. Delmålene er udtagning af 140.000 hektar lavbundsjord, etablering af 250.000 hektar ny skov, mere biodiversitet blandt andet gennem oprettelsen af 21 naturnationalparker, samt forbedring af havmiljøet i Lillebælt og Øresund ved etablering af stenrev. Samlet set vil udtagningsordningen sammen med en række andre initiativer medvirke til en gennemgribende omlægning af Danmarks areal med henblik på at reducere klimabelastningen, sikre mere natur, renere vand og en bæredygtig omstilling af landbruget.

O-alternativet

Den årlige nedbør er steget med ca. 100 mm i perioden fra 1873 til 2012. Det forventes, at der ligeledes vil være en stigning på knap 100 mm i forventede nedbørsmængder i de kommende 100 år. Hertil kommer, at nedbørsmønstrene er ændrede, således at der falder mere nedbør i forbindelse med ekstreme regnvejrshændelser (skybrud). Det kan således forventes, at ikke-drænede/dårligt drænede landbrugsarealer med tiden bliver fugtigere også uden gennemførelse af udtagningsordningen.

Målet med udtagningsordningen er en reduktion på ca. 0,78 mio. tons CO₂ årligt, hvilket er 0,3 tons CO₂ mere end måltallet for den eksisterende ordning. For kvælstof er målet fjernelse af omkring 603 tons kvælstof. For fosfor er der ikke et måltal, men op mod 1,66 tons fosfor kan

potentielt fjernes. Såfremt udtagningsordningen ikke gennemføres, skal disse effekter opnås på anden vis, idet mål fastsat i eksempelvis Klimaloven og vandplanerne ellers ikke kan nås.

Samlet konklusion

Udtagningsordningen vurderes samlet set at medføre en række positive påvirkninger på natur og miljø. Ordningen medvirker til at nå mål, der er fastsat i blandt andet Klimaloven og Aftale om et Grønt Danmark. Potentielle negative påvirkninger skal imødegås ved projektudformning, myndighedsarbejdet samt eventuelt afværgeforanstaltninger. Påvirkningen af natur og miljø vil afhænge af indholdet i de enkelte projekter og omfanget heraf.

Overvågning

Der er endnu stor usikkerhed om omfanget af og den geografiske placering af de forventede indvirkninger på miljøet, samt hvilke projektmål, det enkelte projekt understøtter. Det forventes, at den eksisterende overvågning i forbindelse med miljømyndighedernes generelle overvågning af miljøet, herunder NOVANA-overvågningen, vil bidrage til at vurdere på udtagningsordningens effekter. Derudover vil det være muligt i IT-systemet Multifunktionel Arealregistrering (MARS) at følge fremdriften på kvælstofområdet for udtagningsordningen.

Der er desuden planlagt en evaluering af udtagningsordningen. Tidspunktet er endnu ikke kendt.